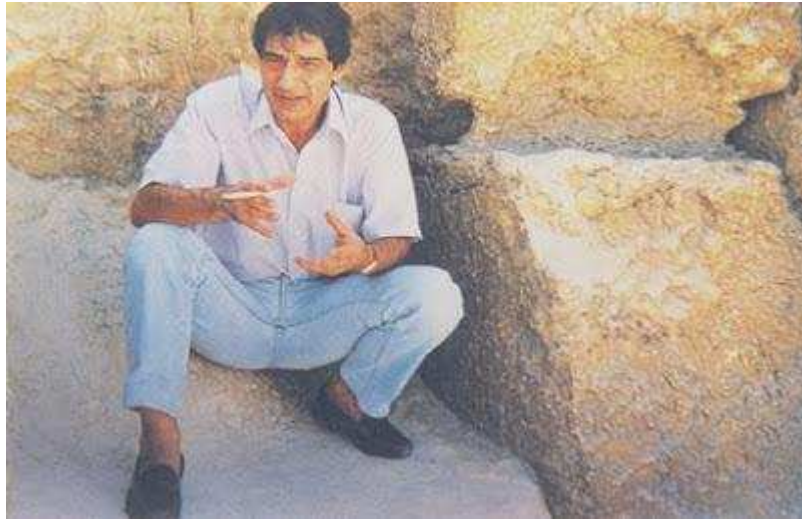

Χαιρόμαστε στ' αλήθεια σε μία κηδεία; Ένα μεταφυσικό ερώτημα στον Δ. Λιαντίνη

Posted on [June 7, 2022](#) by [Costas Papachristou](#)

Γράφει: Κώστας Παπαχρήστου

Σε προηγούμενο άρθρο (*) επιχειρήσαμε μία κριτική παρουσίαση της ιστορικής διάλεξης του **Δημήτρη Λιαντίνη** με θέμα: «*Η Φιλοσοφική Θεώρηση του Θανάτου*». Μεταξύ άλλων, σταθήκαμε με αίσθημα σκεπτικισμού απέναντι στην υιοθέτηση, εκ μέρους του Λιαντίνη, της Φροϋδικής ψυχαναλυτικής άποψης σύμφωνα με την οποία βιώνουμε ένα **αίσθημα κατάφασης** (ένα βαθιά κρυμμένο «αίσθημα χαράς») σε μία κηδεία – ακόμα και αυτήν ενός προσφιλούς προσώπου – υπό το κράτος της ανακούφισης που προκαλεί η συνειδητότητα ότι *εμείς* είμαστε ζωντανοί.

Οφείλω να ομολογήσω ότι οι πενιχρές γνώσεις μου σε ό,τι αφορά την ψυχανάλυση και τον κόσμο του ασυνείδητου δεν μου επιτρέπουν να αμφισβητήσω, σε επιστημονική βάση, τη θέση που διατύπωσε ο Λιαντίνης σχετικά με την «βαθιά κρυμμένη χαρά ενώπιον του αλλότριου θανάτου». Το μόνο που μου επιτρέπεται να κάνω είναι να εξηγήσω, σε επίπεδο ανθρώπινης λογικής και μόνο, γιατί η ιδέα αυτή, αν εκφραστεί ως δόγμα με καθολική ισχύ, δημιουργεί στον μη-ειδικό ένα αίσθημα **βαθιάς αμφιβολίας** για την απόλυτη εγκυρότητά της. Και γιατί, μιλώντας προσωπικά, με κάνει να επαναστατώ...

Η απεικόνιση ενός αλλότριου θανάτου στον αυτοσυντηρητικό πυρήνα της ανθρώπινης συνειδητότητας είναι ένα ιδιαίτερα σύνθετο ψυχικό φαινόμενο. Ανάλογα με την περίπτωση, θα μπορούσαμε να κατατάξουμε την απεικόνιση αυτή σε διάφορες κατηγορίες, πλέον ευδιάκριτες εκ των οποίων είναι οι εξής πέντε:

1. Αδιάφορη: Ο αλλότριος θάνατος δεν ενεργοποιεί τα αυτοσυντηρητικά μας ανακλαστικά. Είναι ο θάνατος κάποιου μακρινού «ξένου» που δεν επηρεάζει τη ζωή και δεν κινητοποιεί την συνείδησή μας. Ίσως και να αποτελεί θέαμα στο βραδινό δελτίο ειδήσεων στην τηλεόρασή μας... Η στάση αυτή εκφράζεται με το ρητορικό ερώτημα: *«Λυπηρό μεν, αλλά σε τι με αφορά;»*

2. Υπεροπτική: Ξεκινά από την αντίληψη ότι, βάσει ενός προσωπικού μας αξιακού συστήματος, δικαιούμαστε να μείνουμε στη ζωή περισσότερο από κάποιους άλλους που είναι, υποτίθεται, «λιγότερο καλοί», «λιγότερο προικισμένοι» ή «λιγότερο χρήσιμοι» σε σχέση με εμάς. Τα παραδείγματα αφθονούν στην καθημερινή ζωή, έτσι που κάθε σχετική παράθεση εδώ περιττεύει.

3. Διαζευκτική: Κωδικοποιείται με φράσεις όπως *«ή αυτός, ή εγώ»*, *«αν αυτός, τότε όχι εγώ»* (το γνωστό *«ο θάνατός σου, η ζωή μου!»*). Κλασικό παράδειγμα, η περίπτωση του στρατιώτη την ώρα της μάχης. Συχνά, το ηθικό του στρατιώτη ανυψώνεται με ρητορείες περί ηθικής ανωτερότητάς του σε σχέση με τον αντίπαλο (στην περίπτωση των Ναζί, μάλιστα, υπήρχε επιπρόσθετα και η πεποίθηση της φυλετικής ανωτερότητας). Έτσι, η διαζευκτική στάση μπορεί να συνυπάρχει με – και να ενισχύεται από – την υπεροπτική.

4. Συνειρμική: Περιγράφεται με το ρητορικό ερώτημα: *«αν αυτός, γιατί όχι κι εγώ;»* και εκφράζει, μέσω ενός μηχανισμού υποκατάστασης του «εγώ» με το «αυτός», τον φόβο μπροστά στο παράδειγμα του θανάτου. *«Άραγε, πότε θάρθει κι η σειρά μου;»*, ακούμε συχνά να λέγεται.

5. Συζευκτική: Κωδικοποιείται με τη φράση: *«αν αυτός, τότε κι εγώ»*, που απεικονίζει μια σχέση υπαρξιακής εξάρτησης (όχι απαραίτητα αμφίδρομη). Είναι η τραγικότερη από τις πέντε κατηγορίες και απαντάται κυρίως σε περιπτώσεις απώλειας προσφιλούς προσώπου, όταν αυτός που μένει πίσω χάνει πλέον κάθε επιθυμία για ζωή. (Έχω προσωπικά παραδείγματα, τόσο στον οικογενειακό όσο και στον ευρύτερο κοινωνικό μου χώρο. Αλησμόνητη θα μου μείνει και η τραγική φιγούρα ενός γνωστού ηθοποιού σε ένα νοσοκομείο όπου νοσηλευόταν η σύζυγός του. «Έφυγε» λίγο καιρό μετά από εκείνη...)

Η τελευταία αυτή κατηγορία, ιδιαίτερα, είναι που με κάνει να στέκομαι αμήχανος ακούγοντας την ακαδημαϊκή τοποθέτηση του καθηγητή Λιαντίνη περί αισθήματος

κατάφασης μπροστά στον θάνατο του συνανθρώπου. Μία θέση που, κατά τη γνώμη μου, δεν θα πρέπει να εκλαμβάνεται ως δόγμα με γενική και απόλυτη ισχύ, χωρίς να επιδέχεται περιπτωσιολογική εξέταση. Και, ασφαλώς, το να επικαλείται κάποιος τον Φρόνιτ δεν τον απαλλάσσει από την ευθύνη των λόγων του, όταν αυτοί δείχνουν να εκφράζουν παράλληλα και προσωπικές του θέσεις.

Όπως προσωπική, νομίζω, ήταν κατά βάθος και η όλη προσέγγιση του θέματος του θανάτου από τον σπουδαίο ρήτορα. Για τον λόγο αυτό, ας κρατήσουμε από την ομιλία τον πλούτο της πληροφορίας και την ωραιότητα των λόγων, κι ας αναζητήσει ο καθένας για τον εαυτό του τις δικές του απαντήσεις στα μεγάλα μεταφυσικά ζητήματα. Ο Λιαντίνης απάντησε σ' αυτά στην πράξη. Και γνωρίζουμε πώς...

(*) <https://www.klik.gr/gr/el/brain-storm/stochasmoi-pano-se-mia-profitiki-dialexi-tou-dimitri-liantini/>